

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τέταρτο τμήμα)

της 13ης Ιουνίου 2019*

«Προδικαστική παραπομπή – Δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών – Οδηγία 2002/21/ΕΚ – Άρθρο 2, στοιχείο γ' – Έννοια των “υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών” – Μεταφορά σημάτων – Διαδικτυακή υπηρεσία ηλεκτρονικού ταχυδρομείου – Υπηρεσία Gmail»

Στην υπόθεση C-193/18,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Oberverwaltungsgericht für das Land Nordrhein-Westfalen (ανώτερο διοικητικό δικαστήριο Βόρειας Ρηνανίας-Βεστφαλίας, Γερμανία) με απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 2018, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 19 Μαρτίου 2018, στο πλαίσιο της δίκης

Google LLC

κατά

Bundesrepublik Deutschland,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο τμήμα),

συγκείμενο από τους Μ. Βηλαρά (εισηγητή), πρόεδρο τμήματος, Κ. Jürimäe, D. Šváby, S. Rodin και Ν. Rîșanța, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: Μ. Szpunar

γραμματέας: C. Strömholm, διοικητική υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζήτησεως της 13ης Μαρτίου 2019,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η Google LLC, εκπροσωπούμενη από τους Η. Neumann, Β. Tavakoli και Μ. Wortmann, Rechtsanwälte,
- η Bundesrepublik Deutschland, εκπροσωπούμενη από τον C. Mögelin και τη V. Janßen,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους Τ. Henze και D. Klebs,
- η Ουγγρική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους Μ. Z. Fehér και G. Κοός,
- η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον Β. Majczyna,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον G. Braun και την L. Nicolae,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία της οδηγίας 2002/21/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, σχετικά με κοινό κανονιστικό πλαίσιο για δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία πλαίσιο) (ΕΕ 2002, L 108, σ. 33), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2009/140/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2009 (ΕΕ 2009, L 337, σ. 37) (στο εξής: οδηγία-πλαίσιο).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Google LLC και της Bundesrepublik Deutschland (Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας) σχετικά με την απόφαση της Bundesnetzagentur für Elektrizität, Gas, Telekommunikation, Post und Eisenbahnen (ομοσπονδιακής υπηρεσίας δικτύων ηλεκτρικής ενέργειας, φυσικού αερίου, τηλεπικοινωνιών, ταχυδρομείου και σιδηροδρόμων, Γερμανία) (στο εξής: BNetzA) με την οποία κρίθηκε ότι η υπηρεσία ηλεκτρονικού ταχυδρομείου Gmail της Google αποτελεί υπηρεσία τηλεπικοινωνιών και με την οποία η Google υποχρεώθηκε κατά συνέπεια, επ' απειλή χρηματικής ποινής, σε συμμόρφωση προς την υποχρέωση υποβολής δήλωσης την οποία υπέχει.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Η αιτιολογική σκέψη 10 της οδηγίας-πλαισίου ορίζει τα ακόλουθα:

«Ο ορισμός της “υπηρεσίας της κοινωνίας των πληροφοριών” στο άρθρο 1 της οδηγίας 98/34/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Ιουνίου 1998, για την καθιέρωση μιας διαδικασίας πληροφόρησης στον τομέα των τεχνικών προτύπων και προδιαγραφών και των κανόνων σχετικά με τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας [(ΕΕ 1998, L 204, σ. 37), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 98/48/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Ιουλίου 1998 (ΕΕ 1998, L 217, σ. 18)], καλύπτει ένα ευρύ φάσμα οικονομικών δραστηριοτήτων που διεξάγονται επί γραμμής. Οι περισσότερες από αυτές τις δραστηριότητες δεν καλύπτονται από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας επειδή δεν έγκεινται, εν όλω ή [κατά κύριο μέρος], στη μεταφορά σημάτων σε δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών· οι υπηρεσίες φωνητικής τηλεφωνίας και ηλεκτρονικού ταχυδρομείου καλύπτονται από την παρούσα οδηγία. Η ίδια επιχείρηση, παραδείγματος χάριν ένας πάροχος υπηρεσίας Διαδικτύου, μπορεί να προσφέρει ταυτόχρονα μια υπηρεσία ηλεκτρονικών επικοινωνιών, όπως η πρόσβαση στο διαδίκτυο, και υπηρεσίες που δεν καλύπτονται από την παρούσα οδηγία, όπως η παροχή περιεχομένου WEB.»

- 4 Το άρθρο 2, στοιχείο γ', της οδηγίας-πλαισίου προβλέπει τα εξής:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

[...]

γ) “Υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών”: οι υπηρεσίες που παρέχονται συνήθως έναντι αμοιβής και των οποίων η παροχή συνίσταται, εν όλω ή [κατά κύριο μέρος], στη μεταφορά σημάτων σε δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών τηλεπικοινωνιών και των υπηρεσιών μετάδοσης σε δίκτυα που χρησιμοποιούνται για ραδιοηλεκτρονικές μεταδόσεις, αλλά εξαιρουμένων των υπηρεσιών που παρέχουν περιεχόμενο μεταδιδόμενο με χρήση δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή που ασκούν έλεγχο επί του περιεχομένου· δεν περιλαμβάνουν επίσης τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας, όπως αυτές ορίζονται στο άρθρο 1 της [οδηγίας 98/34], οι οποίες δεν συνίστανται, εν όλω ή [κατά κύριο μέρος], στη μεταφορά σημάτων σε δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών.»

5 Το άρθρο 8 της οδηγίας-πλαisiού, το οποίο φέρει τον τίτλο «Στόχοι πολιτικής και κανονιστικές αρχές», ορίζει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι, κατά την άσκηση των κανονιστικών καθηκόντων που προβλέπονται στην παρούσα οδηγία και τις ειδικές οδηγίες, οι εθνικές κανονιστικές αρχές λαμβάνουν κάθε εύλογο μέτρο που στοχεύει στην επίτευξη των στόχων των παραγράφων 2, 3 και 4. Τα εν λόγω μέτρα είναι ανάλογα προς τους στόχους αυτούς.

Εάν δεν προβλέπεται άλλως στο άρθρο 9 που αφορά τις ραδιοσυχνότητες, τα κράτη μέλη λαμβάνουν ιδιαίτερως υπόψη τους την επιθυμία για τεχνολογικά ουδέτερους κανονισμούς και, κατά την άσκηση των κανονιστικών καθηκόντων που καθορίζονται στην παρούσα οδηγία και στις ειδικές οδηγίες, ιδίως όσων προβλέπονται για τη διασφάλιση αποτελεσματικού ανταγωνισμού, εξασφαλίζουν ότι οι εθνικές ρυθμιστικές αρχές πράττουν αναλόγως.

[...]

2. Οι εθνικές κανονιστικές αρχές προάγουν τον ανταγωνισμό στην παροχή δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών, υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και συναφών ευκολιών και υπηρεσιών, μεταξύ άλλων:

[...]

β) μεριμνώντας ώστε να μην υφίσταται στρέβλωση ούτε περιορισμός του ανταγωνισμού στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, συμπεριλαμβανομένης της διανομής περιεχομένου·

[...]

4. Οι εθνικές κανονιστικές αρχές προάγουν τα συμφέροντα των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μεταξύ άλλων:

[...]

β) εξασφαλίζοντας υψηλού επιπέδου προστασία για τους καταναλωτές κατά τις συναλλαγές τους με τους προμηθευτές, ιδίως με την εξασφάλιση της διαθεσιμότητας απλών και μη δαπανηρών διαδικασιών επίλυσης διαφορών, τις οποίες διενεργεί όργανο ανεξάρτητο από τα ενδιαφερόμενα μέρη·

γ) συμβάλλοντας στην εξασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και της ιδιωτικής ζωής·

[...]».

Το γερμανικό δίκαιο

- 6 Το άρθρο 3 του Telekommunikationsgesetz (νόμου περί τηλεπικοινωνιών), της 22ας Ιουνίου 2004 (BGBl. 2004 I, σ. 1190), όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο για τη διαφορά της κύριας δίκης χρόνο (στο εξής: TKG), ορίζει τα εξής:

«Για τους σκοπούς του παρόντος νόμου, νοούνται ως:

[...]

17bis “διαθέσιμες στο κοινό υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών”: οι υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών που διατίθενται στο κοινό·

[...]

22. “τηλεπικοινωνία”: η τεχνική πράξη της αποστολής, της μεταφοράς και της λήψης σημάτων μέσω τηλεπικοινωνιακού εξοπλισμού·

23. “τηλεπικοινωνιακός εξοπλισμός”: οι εγκαταστάσεις και τα τεχνικά συστήματα που παρέχουν τη δυνατότητα αποστολής, μεταφοράς, διαβίβασης, λήψης, κατεύθυνσης ή ελέγχου των ηλεκτρομαγνητικών ή οπτικών σημάτων τα οποία αναγνωρίζονται ως μηνύματα·

24. “υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών”: οι υπηρεσίες που παρέχονται συνήθως έναντι αμοιβής και οι οποίες συνίστανται, εν όλω ή κατά κύριο μέρος, στη μεταφορά σημάτων σε δίκτυα τηλεπικοινωνιών, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών μεταφοράς σε δίκτυα που χρησιμοποιούνται για ραδιοηλεκτρονικές μεταδόσεις·

[...]

27. “δίκτυο τηλεπικοινωνιών”: το σύνολο των συστημάτων μετάδοσης και, κατά περίπτωση, ο εξοπλισμός μεταγωγής ή δρομολόγησης και οι λοιποί πόροι, περιλαμβανομένων των μη ενεργών στοιχείων δικτύου, που επιτρέπουν τη μεταφορά σημάτων με τη χρήση καλωδίου, μέσω ραδιοσημάτων, οπτικού ή άλλου ηλεκτρομαγνητικού μέσου, περιλαμβανομένων των δορυφορικών δικτύων, των σταθερών επίγειων δικτύων, με μεταγωγή δεδομένων μέσω κυκλωμάτων ή με πακετομεταγωγή, περιλαμβανομένου του διαδικτύου, και των κινητών επίγειων δικτύων, των συστημάτων ηλεκτρικών καλωδίων, εφόσον χρησιμοποιούνται για τη μετάδοση σημάτων, των δικτύων που χρησιμοποιούνται για ραδιοηλεκτρονικές εκπομπές, καθώς και των δικτύων καλωδιακής τηλεόρασης, ανεξάρτητα από το είδος των μεταφερόμενων πληροφοριών·

[...]».

- 7 Το άρθρο 6, παράγραφος 1, του TKG προβλέπει τα εξής:

«Οι φορείς εμπορικής εκμετάλλευσης των δημοσίων δικτύων τηλεπικοινωνιών ή των διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών τηλεπικοινωνιών υποχρεούνται να δηλώνουν αμελλητί στη ρυθμιστική αρχή την έναρξη, τη μεταβολή ή την παύση της δραστηριότητάς τους, καθώς και τις μεταβολές που αφορούν την εταιρία τους. Η δήλωση καταρτίζεται εγγράφως.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 8 Η Google είναι εταιρία που εδρεύει στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και εκμεταλλεύεται μεταξύ άλλων, επιπλέον της ομώνυμης μηχανής αναζήτησης μέσω διαδικτύου, υπηρεσία ηλεκτρονικού ταχυδρομείου που λειτουργεί μέσω διαδικτύου και φέρει την ονομασία Gmail, της οποίας η εκμετάλλευση γίνεται προσωρινώς υπό την ονομασία GoogleMail στη Γερμανία.
- 9 Η Google εκμεταλλεύεται επίσης, στη Γερμανία, δική της υποδομή δικτύου, συνδεδεμένη στο διαδίκτυο, και, μεταξύ άλλων, ορισμένες ευρυζωνικές συνδέσεις οι οποίες συνδέουν μητροπολιτικές περιοχές.
- 10 Το Gmail αποτελεί υπηρεσία η οποία καλείται «Over The Top» (στο εξής: υπηρεσία ΟΤΤ), ήτοι υπηρεσία διαθέσιμη μέσω διαδικτύου χωρίς τη συμμετοχή παραδοσιακού φορέα εκμεταλλεύσεως επικοινωνιών.
- 11 Το Gmail παρέχει στους χρήστες του υπηρεσία η οποία καθιστά δυνατή, μεταξύ άλλων, την αποστολή και τη λήψη μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου καθώς και δεδομένων μέσω διαδικτύου. Προκειμένου να επωφεληθεί της εν λόγω υπηρεσίας, ο χρήστης πρέπει προηγουμένως να έχει δημιουργήσει λογαριασμό ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, ο οποίος του παρέχει τη δυνατότητα να έχει διεύθυνση ως αποστολέας και παραλήπτης μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Ο χρήστης έχει πρόσβαση στην εν λόγω υπηρεσία κατόπιν σύνδεσης στον λογαριασμό του, είτε απευθείας από τον ιστότοπο τον οποίο εκμεταλλεύεται η Google (<https://mail.google.com>), χρησιμοποιώντας πρόγραμμα περιήγησης που του παρέχει πρόσβαση σε διεπαφή μέσω της οποίας δύναται να κάνει χρήση των λειτουργιών αποστολής και λήψης μηνυμάτων, αλλά και των λειτουργιών επεξεργασίας, αποθήκευσης ή οργάνωσης μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, είτε μέσω προγράμματος ηλεκτρονικού ταχυδρομείου το οποίο είναι εγκατεστημένο στον τερματικό εξοπλισμό του (e-Mail client).
- 12 Το αιτούν δικαστήριο εκθέτει ότι, στο πλαίσιο της υπηρεσίας Gmail, το περιεχόμενο των μηνυμάτων και των δεδομένων δεν υφίσταται τροποποίηση αλλά γίνεται κατάτμησή του σε χωριστά πακέτα δεδομένων τα οποία διαβιβάζονται στον παραλήπτη μέσω πρωτοκόλλων επικοινωνίας τυποποιημένων για τους σκοπούς των υπηρεσιών ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, όπως το Transmission Control Protocol – Internet Protocol (πρωτόκολλο ελέγχου μεταφοράς – πρωτόκολλο διαδικτύου, TCP-IP) και το Simple Mail Transfer Protocol (απλό πρωτόκολλο μεταφοράς ταχυδρομείου, SMTP). Από τεχνικής απόψεως, είτε κατά τη χρήση του προγράμματος πλοήγησης είτε κατά τη χρήση του λογισμικού e-Mail client, ο χρήστης καταρτίζει το περιεχόμενο του μηνύματος ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και ορίζει τον παραλήπτη ή τους παραλήπτες, έπειτα διαβιβάζει το εν λόγω μήνυμα στην Google εκκινώντας τη διαδικασία αποστολής.
- 13 Για τη διαβίβαση του εν λόγω μηνύματος στον παραλήπτη, η Google εκμεταλλεύεται διακομιστές ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, οι οποίοι πραγματοποιούν την αναγκαία ηλεκτρονική επεξεργασία προκειμένου να εντοπίσουν τον διακομιστή προορισμού, μέσω του Domain Name System (συστήματος ονομάτων τομέα, DNS), και να αποστείλουν τα πακέτα δεδομένων. Η διαδρομή που ακολουθείται από τα εν λόγω πακέτα μέσω των διαφόρων επιμέρους δικτύων του διαδικτύου τα οποία εκμεταλλεύονται τρίτοι είναι δυναμική και μπορεί να μεταβάλλεται συνεχώς, δίχως ο χρήστης που αποστέλλει τα δεδομένα να τη γνωρίζει ή να είναι σε θέση να την ελέγξει. Κατά τη λήψη, ο διακομιστής προορισμού αποθηκεύει το μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και το διατηρεί στο ηλεκτρονικό γραμματοκιβώτιο στο οποίο ο παραλήπτης έχει πρόσβαση ποικιλοτρόπως. Η διαδρομή που ακολουθούν τα ηλεκτρονικά μηνύματα μέσω διαδικτύου μπορεί να είναι συντομότερη στις περιπτώσεις κατά τις οποίες τα ηλεκτρονικά μηνύματα μεταφέρονται μεταξύ χρηστών του ίδιου παρόχου υπηρεσιών.
- 14 Η BNetzA θεωρεί ότι το Gmail εμπίπτει στις «υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών», κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, του TKG, σε συνδυασμό με το άρθρο 3, σημείο 24, του TKG, και ότι υπόκειται συνεπώς στην υποχρέωση υποβολής δήλωσης ενώπιόν της.

- 15 Ως εκ τούτου, με απόφαση της 2ας Ιουλίου 2012, η BNetzA διαπίστωσε τυπικώς, βάσει του άρθρου 126 του TKG, ότι, με το Gmail, η Google εκμεταλλεύεται υπηρεσία τηλεπικοινωνιών και την διέταξε, επ' απειλή χρηματικής ποινής, να συμμορφωθεί προς την προβλεπόμενη στον TKG υποχρέωσή της για υποβολή δήλωσης. Η διοικητική προσφυγή που υπέβαλε η Google κατά της αποφάσεως αυτής απορρίφθηκε ως αβάσιμη, με απόφαση της BNetzA της 22ας Δεκεμβρίου 2014.
- 16 Στις 23 Ιανουαρίου 2015, η Google άσκησε ένδικη προσφυγή ενώπιον του Verwaltungsgericht Köln (πρωτοβάθμιου διοικητικού δικαστηρίου Κολωνίας, Γερμανία) με αίτημα την ακύρωση της ως άνω αποφάσεως, προσφυγή η οποία απορρίφθηκε με απόφαση της 11ης Νοεμβρίου 2015.
- 17 Το εν λόγω δικαστήριο έκρινε, εν προκειμένω, ότι το Gmail εμπίπτει στις «υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών», κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, του TKG, σε συνδυασμό με το άρθρο 3, σημείο 24, του εν λόγω νόμου, ήτοι αποτελεί υπηρεσία που παρέχεται συνήθως έναντι αμοιβής και η οποία συνίσταται, εν όλω ή κατά κύριο μέρος, στη μεταφορά σημάτων σε δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Κατά το δικαστήριο αυτό, το κρίσιμο κριτήριο του ως άνω ορισμού, ήτοι η «μεταφορά σημάτων», συνδέεται στενά με την έννοια της «τηλεπικοινωνίας» η οποία ορίζεται στο άρθρο 3, σημείο 22, του TKG ως τεχνική πράξη αποστολής, μεταφοράς και λήψης σημάτων μέσω τηλεπικοινωνιακού εξοπλισμού, ο οποίος εξοπλισμός ορίζεται κατά το άρθρο 3, σημείο 23, του TKG ως εγκαταστάσεις και τεχνικά συστήματα που παρέχουν τη δυνατότητα αποστολής, μεταφοράς, της διαβίβασης, λήψης, κατεύθυνσης ή ελέγχου των ηλεκτρομαγνητικών ή οπτικών σημάτων τα οποία αναγνωρίζονται ως μηνύματα.
- 18 Ειδικότερα, κατά το Verwaltungsgericht Köln (πρωτοβάθμιου διοικητικού δικαστηρίου Κολωνίας), η Google παρέχει τη δυνατότητα στους χρήστες της υπηρεσίας Gmail να επικοινωνούν διά ηλεκτρονικού ταχυδρομείου μέσω διαδικτύου χάρη σε διαδικτυακή διεπαφή ή μέσω λογισμικού «e-Mail client» το οποίο είναι εγκατεστημένο στον συνδεδεμένο στο διαδίκτυο τερματικό τους εξοπλισμό. Το ότι η μεταφορά σημάτων πραγματοποιείται πρωτίστως μέσω του ανοικτού διαδικτύου από τους παρόχους υπηρεσιών διαδικτύου (στο εξής: ΠΥΔ) και όχι από την ίδια την Google δεν εμποδίζει τον χαρακτηρισμό του Gmail ως υπηρεσίας τηλεπικοινωνιών. Η υπηρεσία μεταφοράς σημάτων από τους ΠΥΔ λογίζεται ως παρασχεθείσα από την Google λόγω του ότι η Google οικειοποιείται στην πραγματικότητα την εν λόγω μεταφορά σημάτων προκειμένου να επιτύχει τους στόχους της και, ειδικότερα, λόγω του ότι η Google συμβάλλει αποφασιστικώς στη λειτουργία της τηλεπικοινωνιακής διαδικασίας παρέχοντας υπηρεσίες ηλεκτρονικής επεξεργασίας. Το εν λόγω δικαστήριο φρονεί ότι δεν απαιτείται να προβεί σε αμιγώς τεχνική ανάλυση προκειμένου να απαντήσει στο ερώτημα εάν μια υπηρεσία συνίσταται εν όλω ή κατά κύριο μέρος στη μεταφορά σημάτων. Η παροχή υπηρεσιών μεταφοράς σημάτων αποτελεί το κύριο στοιχείο του Gmail. Στο πλαίσιο ποιοτικής εκτίμησης, η επικοινωνία μέσω του διαστήματος με άλλους χρήστες και, κατά συνέπεια, η ίδια η τηλεπικοινωνιακή διαδικασία είναι το πρωταρχικής σημασίας στοιχείο ενώ τα υπόλοιπα στοιχεία που σχετίζονται με το περιεχόμενο της υπηρεσίας δεν έχουν καμία σημασία καθεαυτά.
- 19 Το ως άνω δικαστήριο φρονεί επίσης ότι η αστική ευθύνη της Google έναντι των χρηστών για την παροχή υπηρεσιών μεταφοράς σημάτων από τους ΠΥΔ δεν είναι καθοριστικής σημασίας και επισημαίνει ότι η υπηρεσία Gmail παρέχεται έναντι αμοιβής. Ειδικότερα, μολονότι οι υπηρεσίες ηλεκτρονικού ταχυδρομείου προσφέρονται δωρεάν στον χρήστη, τουλάχιστον στη βασική έκδοσή τους, χρηματοδοτούνται εντούτοις κατά κανόνα από διαφημίσεις ή άλλα έμμεσα έσοδα.
- 20 Η Google άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως του Verwaltungsgericht Köln (πρωτοβάθμιου διοικητικού δικαστηρίου Κολωνίας) ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, του Oberverwaltungsgericht für das Land Nordrhein-Westfalen (ανώτερου διοικητικού δικαστηρίου Βόρειας Ρηνανίας-Βεστφαλίας, Γερμανία).

- 21 Κατά τη διαδικασία ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, η Google ισχυρίστηκε ότι το Gmail δεν αποτελεί υπηρεσία τηλεπικοινωνιών κατά το μέτρο που η εν λόγω υπηρεσία δεν εκπέμπει σήμα. Ασφαλώς, ως υπηρεσία ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, το Gmail απαιτεί, όπως και άλλες υπηρεσίες ΟΤΤ, παραδείγματος χάριν οι διαδικτυακές τραπεζικές υπηρεσίες, μεταφορά σημάτων. Δεν είναι ωστόσο η ίδια η Google αλλά οι ΠΥΔ που προβαίνουν στη μεταφορά των σημάτων, όσον αφορά τόσο τη μεταφορά δεδομένων μεταξύ των χρηστών Gmail και των διακομιστών ηλεκτρονικού ταχυδρομείου της Google όσο και τη μεταφορά δεδομένων μεταξύ των διακομιστών ηλεκτρονικού ταχυδρομείου της Google και των διακομιστών ηλεκτρονικού ταχυδρομείου άλλων υπηρεσιών ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Ωσαύτως δεν είναι δυνατόν να λογίζεται η Google ως παρέχουσα την υπηρεσία μεταφοράς σημάτων, δεδομένου ότι η εν λόγω μεταφορά στο ανοικτό διαδίκτυο πραγματοποιείται σύμφωνα με την αρχή η οποία καλείται αρχή «best effort» («βέλτιστης προσπάθειας»). Κατά συνέπεια, δεν είναι σε θέση να ασκήσει ούτε πραγματικό ούτε νομικό έλεγχο επί της διαδικασίας μεταφοράς σημάτων.
- 22 Η Google ισχυρίζεται επίσης ότι το ότι εκμεταλλεύεται η ίδια τη δική της υποδομή δικτύου ως μέρος του διαδικτύου δεν ασκεί επιρροή συναφώς, ούτε από πραγματικής ούτε από νομικής απόψεως. Η εν λόγω υποδομή θα υφίστατο σε κάθε περίπτωση για την παροχή υπηρεσιών διαχείρισης μεγάλης ποσότητας δεδομένων, όπως η «αναζήτηση στο Google» και το «YouTube», αλλά δεν είναι αναγκαία για την εκμετάλλευση του Gmail, παρά το ότι χρησιμοποιείται και για τον σκοπό αυτό. Επισημαίνει, τέλος, ότι η χρήση του Gmail δεν παρέχεται, κατά κανόνα, έναντι αμοιβής αλλά διατίθεται στους χρήστες δωρεάν και χρηματοδοτείται κατά ένα μικρό μόνο μέρος από τις διαφημίσεις που αναρτώνται στον διαδικτυακό τόπο του Gmail.
- 23 Η BNetzA υποστηρίζει ότι, προκειμένου η παρεχόμενη υπηρεσία να χαρακτηριστεί ως «υπηρεσία τηλεπικοινωνιών», πρέπει πρωτίστως, στο πλαίσιο της τεχνικής λειτουργίας της, να έχει ως αντικείμενο τη μεταφορά σημάτων. Τούτο ισχύει ως προς το Gmail, δεδομένου ότι η διαβίβαση μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου από τον αποστολέα στον παραλήπτη είναι δυνατή μόνο μέσω μεταφοράς σημάτων. Δεν απαιτείται να προβαίνει ο ίδιος ο πάροχος της υπηρεσίας στη μεταφορά σημάτων ή να ασκεί τουλάχιστον έλεγχο επί της μεταφοράς σημάτων που πραγματοποιεί τρίτο μέρος. Αρκεί να υφίσταται μεταφορά σημάτων ως τεχνικό στοιχείο.
- 24 Προσθέτει ότι, ακόμη και αν απαιτούνταν έλεγχος επί της μεταφοράς σημάτων την οποία πραγματοποιεί τρίτο μέρος, η προϋπόθεση αυτή πληρούται από το ότι η Google εκμεταλλεύεται τους δικούς της διακομιστές ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Ειδικότερα, οι διακομιστές ηλεκτρονικού ταχυδρομείου αντιστοιχίζουν τις φυσικές διευθύνσεις Internet Protocol (IP) [διαδικτυακού πρωτοκόλλου (IP)] με τις διευθύνσεις ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, η Google προβαίνει σε αυθεντικοποίηση του αποστολέα και, κατά περίπτωση, του παραλήπτη ενός μηνύματος ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, μέσω του κωδικού πρόσβασης, της διεύθυνσης ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή του αναγνωριστικού χρήστη, και κατευθύνει τη μεταφορά σημάτων μέσω των πρωτοκόλλων διαδικτύου τα οποία χρησιμοποιούνται σε επαρκή βαθμό για πραγματοποίηση ελέγχου. Η Google εκμεταλλεύεται, τέλος, η ίδια τη δική της υποδομή δικτύου η οποία είναι συνδεδεμένη στο διαδίκτυο και η οποία χρησιμοποιείται επίσης για τη μεταφορά σημάτων για το Gmail.
- 25 Υπό τις συνθήκες αυτές το Oberverwaltungsgericht für das Land Nordrhein-Westfalen (ανώτερο διοικητικό δικαστήριο της Βόρειας Ρηνανίας-Βεστφαλίας) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Πρέπει η φράση υπηρεσίες “ των οποίων η παροχή συνίσταται, εν όλω ή [κατά κύριο μέρος], στη μεταφορά σημάτων σε δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών”, η οποία περιέχεται στο άρθρο 2, στοιχείο γ’, της [οδηγίας-πλασιού] να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι καλύπτει ή μπορεί να καλύψει τις διαδικτυακές υπηρεσίες ηλεκτρονικού ταχυδρομείου οι οποίες διατίθενται μέσω του ανοικτού διαδικτύου και δεν περιλαμβάνουν, καθαυτές, πρόσβαση στο διαδίκτυο;

- α) Ειδικότερα, πρέπει η ως άνω φράση να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι η παροχή υπηρεσιών ηλεκτρονικής επεξεργασίας πληροφοριών την οποία πραγματοποιεί ο πάροχος τέτοιας υπηρεσίας ηλεκτρονικού ταχυδρομείου μέσω του δικού του διακομιστή ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, αντιστοιχίζοντας τις οικείες διευθύνσεις ηλεκτρονικού ταχυδρομείου με τις διευθύνσεις IP και μεταφέροντας –ή αντιστρόφως λαμβάνοντας– μέσω του ανοικτού διαδικτύου, βάσει των διαφόρων πρωτοκόλλων της οικογένειας των πρωτοκόλλων του διαδικτύου, τα μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου τα οποία έχουν καταταμηθεί σε πακέτα δεδομένων, αρκεί για να θεωρηθεί ότι αποτελεί “μεταφορά σημάτων” ή μήπως αποτελεί “μεταφορά σημάτων” μόνον η μεταφορά των εν λόγω πακέτων δεδομένων η οποία πραγματοποιείται από τους [ΠΥΔ];
- β) Ειδικότερα, πρέπει η ως άνω φράση να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι η μεταφορά μέσω του ανοικτού διαδικτύου, η οποία πραγματοποιείται από τους [ΠΥΔ], των μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου τα οποία έχουν καταταμηθεί σε πακέτα δεδομένων μπορεί να θεωρηθεί ως υπηρεσία παρεχόμενη από τον πάροχο μιας τέτοιας υπηρεσίας ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, με αποτέλεσμα ότι και αυτός παρέχει υπηρεσία η οποία συνίσταται σε “μεταφορά σημάτων”; Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, υπό ποιες προϋποθέσεις είναι τούτο δυνατό;
- γ) Σε περίπτωση που ο πάροχος τέτοιας υπηρεσίας ηλεκτρονικού ταχυδρομείου προβαίνει ο ίδιος σε μεταφορά σημάτων ή λογίζεται εν πάση περιπτώσει ότι παρέχει την εν λόγω υπηρεσία μεταφοράς σημάτων που εξασφαλίζουν οι [ΠΥΔ]: δύναται η εν λόγω φράση να ερμηνευθεί, ιδίως, υπό την έννοια ότι τέτοια υπηρεσία ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, ανεξαρτήτως τυχόν επιπρόσθετων λειτουργιών όπως η επεξεργασία, η αποθήκευση και η οργάνωση των μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή η διαχείριση των επαφών και ανεξαρτήτως των τεχνικών προσπαθειών που καταβάλλει ο πάροχος της υπηρεσίας αυτής σε σχέση με μεμονωμένες λειτουργίες, συνίσταται επίσης, “εν όλω ή [κατά κύριο μέρος]”, σε μεταφορά σημάτων, για τον λόγο ότι, υπό το πρίσμα μιας λειτουργικής θεωρήσεως από τη σκοπιά του χρήστη, προέχει η επικοινωνιακή λειτουργία της υπηρεσίας;
- 2) Σε περίπτωση που η φράση που παρατίθεται στο πρώτο ερώτημα [θα έπρεπε] να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν περιλαμβάνει καταρχήν τις διαδικτυακές υπηρεσίες ηλεκτρονικού ταχυδρομείου οι οποίες διατίθενται μέσω του ανοικτού διαδικτύου, χωρίς, ωστόσο, να περιλαμβάνουν πρόσβαση στο διαδίκτυο: μπορεί η φράση αυτή παρά ταύτα να καλύπτει κατ’ εξαίρεση την περίπτωση κατά την οποία ο πάροχος μιας τέτοιας υπηρεσίας εκμεταλλεύεται ταυτοχρόνως τα δικά του δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών τα οποία είναι συνδεδεμένα με το διαδίκτυο και τα οποία μπορούν εν πάση περιπτώσει να χρησιμοποιούνται και για τους σκοπούς της υπηρεσίας ηλεκτρονικού ταχυδρομείου; Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, υπό ποιες προϋποθέσεις είναι τούτο δυνατό;
- 3) Ποια έννοια έχει η φράση “παρέχονται συνήθως έναντι αμοιβής” που περιέχεται στο άρθρο 2, στοιχείο γ’, της [οδηγίας-πλαίσιου];
- α) Ειδικότερα, προϋποθέτει η εν λόγω φράση την καταβολή τέλους από τους χρήστες ή μπορεί η αμοιβή να συνίσταται σε άλλη αντιπαροχή εκ μέρους των χρηστών η οποία έχει οικονομική σημασία για τον πάροχο της υπηρεσίας, όπως για παράδειγμα η ενεργητική διάθεση από τους χρήστες δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ή άλλων δεδομένων που τους αφορούν ή η λήψη των δεδομένων αυτών με άλλες μεθόδους από τον πάροχο της υπηρεσίας κατά τη χρήση της υπηρεσίας από τους χρήστες;
- β) Ειδικότερα, προϋποθέτει η φράση αυτή την παροχή αμοιβής οπωσδήποτε από τον λήπτη της υπηρεσίας ή μπορεί να αρκεί και η μερική ή πλήρης χρηματοδότηση της υπηρεσίας από τρίτους, παραδείγματος χάρη από τους διαφημιζόμενους στον ιστότοπο του παρόχου της υπηρεσίας;
- γ) Ειδικότερα, αναφέρεται ο όρος “συνήθως”, στο πλαίσιο αυτό, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο πάροχος συγκεκριμένης υπηρεσίας παρέχει ο ίδιος την εν λόγω υπηρεσία ή στις περιπτώσεις κατά τις οποίες παρέχονται εν γένει πανομοιότυπες ή συγκρίσιμες υπηρεσίες;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου και του δεύτερου ερωτήματος

- 26 Με το πρώτο και το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί, κατ' ουσίαν, εάν το άρθρο 2, στοιχείο γ', της οδηγίας-πλαisiού έχει την έννοια ότι η παροχή διαδικτυακής υπηρεσίας ηλεκτρονικού ταχυδρομείου η οποία δεν περιλαμβάνει πρόσβαση στο διαδίκτυο, όπως η υπηρεσία Gmail που παρέχεται από την Google, αποτελεί υπηρεσία η οποία συνίσταται, εν όλω ή κατά κύριο μέρος, στη μεταφορά σημάτων στα δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών, λαμβανομένης υπόψη της ηλεκτρονικής επεξεργασίας την οποία πραγματοποιεί ο πάροχος της εν λόγω υπηρεσίας μέσω των διακομιστών ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, αφενός, αντιστοιχίζοντας τις διευθύνσεις IP των τερματικών εξοπλισμών με τις διευθύνσεις ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και, αφετέρου, μεταφέροντας στο ανοικτό διαδίκτυο ή λαμβάνοντας από αυτό τα πακέτα δεδομένων των μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Σε περίπτωση αρνητικής απάντησης, ζητεί επίσης να διευκρινιστεί εάν και υπό ποια τυχόν προϋπόθεση ο πάροχος μιας τέτοιας διαδικτυακής υπηρεσίας ηλεκτρονικού ταχυδρομείου μπορεί παρά ταύτα να θεωρηθεί ότι πραγματοποιεί ο ίδιος μεταφορά σημάτων ή μπορεί να λογίζεται ότι την πραγματοποιεί λόγω του ότι εκμεταλλεύεται τα δικά του δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών που είναι συνδεδεμένα με το διαδίκτυο, τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τους σκοπούς της εν λόγω υπηρεσίας.
- 27 Πρέπει να υπομνησθεί, αρχικώς, ότι η έννοια της φράσης «υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών» ορίζεται, με θετικό και αρνητικό τρόπο, στο άρθρο 2, στοιχείο γ', της οδηγίας-πλαisiού και ότι ο εν λόγω ορισμός περιελήφθη με παρόμοια διατύπωση στο άρθρο 1, σημείο 3, της οδηγίας 2002/77/ΕΚ της Επιτροπής, της 16ης Σεπτεμβρίου 2002, σχετικά με τον ανταγωνισμό στις αγορές δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών (ΕΕ 2002, L 249, σ. 21) (απόφαση της 7ης Νοεμβρίου 2013, UPC Nederland, C-518/11, EU:C:2013:709, σκέψεις 36 και 37).
- 28 Πράγματι, το άρθρο 2, στοιχείο γ', της οδηγίας-πλαisiού ορίζει, πρώτον, τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών ως «υπηρεσίες που παρέχονται συνήθως έναντι αμοιβής και των οποίων η παροχή συνίσταται, εν όλω ή [κατά κύριο μέρος], στη μεταφορά σημάτων σε δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών τηλεπικοινωνιών και των υπηρεσιών μετάδοσης σε δίκτυα που χρησιμοποιούνται για ραδιοτηλεοπτικές μεταδόσεις».
- 29 Η ίδια διάταξη διευκρινίζει, δεύτερον, ότι η έννοια της φράσης «υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών» δεν περιλαμβάνει, αφενός, τις «υπηρεσ[ίες] που παρέχουν περιεχόμενο μεταδιδόμενο με χρήση δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή που ασκούν έλεγχο επί του περιεχομένου» ούτε, αφετέρου, «τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας, όπως αυτές ορίζονται στο άρθρο 1 της [οδηγίας 98/34], οι οποίες δεν συνίστανται, εν όλω ή [κατά κύριο μέρος], στη μεταφορά σημάτων σε δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών».
- 30 Η αιτιολογική σκέψη 5 της οδηγίας-πλαisiού επισημαίνει, συναφώς, ότι η σύγκλιση στους κλάδους των τηλεπικοινωνιών, των μέσων επικοινωνίας και της τεχνολογίας των πληροφοριών σημαίνει ότι όλα τα δίκτυα και οι υπηρεσίες μετάδοσης θα πρέπει να διέπονται από ενιαίο κανονιστικό πλαίσιο και ότι, στο πλαίσιο καταρτίσεως του εν λόγω πλαisiού, είναι απαραίτητο να διαχωριστεί η ρύθμιση σχετικά με τη μετάδοση από τη ρύθμιση σχετικά με το περιεχόμενο.
- 31 Όπως έχει επισημάνει το Δικαστήριο, οι διάφορες οδηγίες που αποτελούν το νέο κανονιστικό πλαίσιο το οποίο εφαρμόζεται επί των υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, ειδικότερα η οδηγία-πλαίσιο και η οδηγία 2002/77, καθιερώνουν, κατά τον τρόπο αυτό, σαφή διάκριση μεταξύ της παραγωγής του περιεχομένου, η οποία συνεπάγεται συντακτική ευθύνη, και της διακινήσεως του περιεχομένου, η οποία ουδόλως συνεπάγεται τέτοια ευθύνη, δεδομένου ότι το περιεχόμενο και η μετάδοσή του

εμπίπτουν σε διαφορετικές ρυθμίσεις με διαφορετικούς οικείους σκοπούς η καθεμία (πρβλ. αποφάσεις της 7ης Νοεμβρίου 2013, UPC Nederland, C-518/11, EU:C:2013:709, σκέψη 41, και της 30ής Απριλίου 2014, UPC DTH, C-475/12, EU:C:2014:285, σκέψη 36).

- 32 Το Δικαστήριο έχει επίσης κρίνει ότι, για να εμπίπτει στην έννοια των «υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών», μια υπηρεσία πρέπει να περιλαμβάνει τη μεταφορά σημάτων, διευκρινίζοντας ότι το γεγονός ότι η μεταφορά του σήματος διενεργείται μέσω υποδομής που δεν ανήκει στον πάροχο των υπηρεσιών δεν ασκεί επιρροή στον χαρακτηρισμό της φύσεως της υπηρεσίας, διότι σημασία έχει, συναφώς, μόνον το γεγονός ότι ο πάροχος αυτός είναι υπεύθυνος έναντι των τελικών χρηστών για τη μεταφορά του σήματος που τους διασφαλίζει την παροχή της υπηρεσίας στην οποία είναι συνδρομητές (απόφαση της 30ής Απριλίου 2014, UPC DTH, C-475/12, EU:C:2014:285, σκέψη 43).
- 33 Εν προκειμένω, από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου καθώς και από τις γραπτές παρατηρήσεις που υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο, προκύπτει ότι η Google προσφέρει, μεταξύ άλλων υπηρεσιών, υπηρεσία ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (Gmail), το οποίο παρέχει τη δυνατότητα στον κάτοχο λογαριασμού ταχυδρομείου Gmail να αποστέλλει και να λαμβάνει μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου είτε μέσω λογισμικού πλοήγησης στο διαδίκτυο, κάνοντας χρήση της διαδικτυακής διεπαφής την οποία του διαθέτει προς τούτο η Google, είτε μέσω λογισμικού «e-Mail client». Ωστόσο, επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης είναι μόνον η διαδικτυακή υπηρεσία ηλεκτρονικού ταχυδρομείου.
- 34 Δεν αμφισβητείται το ότι ο πάροχος υπηρεσίας μηνυμάτων μέσω διαδικτύου, όπως το Gmail, πραγματοποιεί μεταφορά σημάτων. Η Google επιβεβαίωσε ως εκ τούτου, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ενώπιον του Δικαστηρίου, ότι, στο πλαίσιο της παροχής της υπηρεσίας μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, η Google προβαίνει, μέσω των δικών της διακομιστών ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, στη μεταφορά στο ανοικτό διαδίκτυο και στη λήψη από αυτό πακέτων δεδομένων των μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου τα οποία αποστέλλονται και λαμβάνονται από τους κατόχους λογαριασμού ηλεκτρονικού ταχυδρομείου Google.
- 35 Δεν μπορεί, ωστόσο, να συναχθεί το συμπέρασμα ότι οι πράξεις που διενεργεί η Google προκειμένου να διασφαλίσει τη λειτουργία της υπηρεσίας της ηλεκτρονικού ταχυδρομείου εμπίπτουν στις «υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών», κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο γ', της οδηγίας-πλαisiού, δεδομένου ότι η παροχή της εν λόγω υπηρεσίας δεν συνίσταται εν όλω ή κατά κύριο μέρος στη μεταφορά σημάτων σε δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών.
- 36 Πράγματι, όπως επισήμανε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με τις γραπτές παρατηρήσεις της, οι φορείς που διασφαλίζουν κυρίως τη μεταφορά των αναγκαίων σημάτων για τη λειτουργία κάθε διαδικτυακής υπηρεσίας ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και φέρουν την ευθύνη συναφώς, κατά την έννοια της απόφασης της 30ής Απριλίου 2014, UPC DTH (C-475/12, EU:C:2014:285, σκέψη 43), είναι, αφενός, οι ΠΥΔ των αποστολέων και των παραληπτών των μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου καθώς και οι τυχόν πάροχοι διαδικτυακών υπηρεσιών ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και, αφετέρου, οι διαχειριστές των διαφόρων δικτύων τα οποία αποτελούν το ανοικτό διαδίκτυο.
- 37 Το ότι ο πάροχος υπηρεσίας ηλεκτρονικού ταχυδρομείου μέσω διαδικτύου παρεμβαίνει ενεργά στις διαδικασίες αποστολής και λήψης των μηνυμάτων, είτε αντιστοιχίζοντας τις διευθύνσεις IP του τερματικού εξοπλισμού με τις διευθύνσεις ηλεκτρονικού ταχυδρομείου είτε προβαίνοντας στην κατάτμηση των εν λόγω μηνυμάτων σε πακέτα δεδομένων και στη μεταφορά τους στο ανοικτό διαδίκτυο ή τη λήψη τους από το ανοικτό διαδίκτυο, για τη διαβίβασή τους στους παραλήπτες τους, δεν αρκεί προκειμένου η παροχή της εν λόγω υπηρεσίας να μπορεί, από τεχνικής απόψεως, να θεωρηθεί ότι συνίσταται «εν όλω ή [κατά κύριο μέρος] στη μεταφορά σημάτων στα δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών» κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο γ', της οδηγίας-πλαisiού.

- 38 Η υπηρεσία ηλεκτρονικού ταχυδρομείου Gmail δεν μπορεί, ως εκ τούτου, ελλείψει κάθε άλλου είδους στοιχείου βάσει του οποίου να θεμελιώνεται ευθύνη της Google έναντι των κατόχων λογαριασμού ταχυδρομείου Gmail στο πλαίσιο της μεταφοράς των αναγκαίων για τη λειτουργία του εν λόγω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου σημάτων, κάτι το οποίο εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει, να χαρακτηριστεί ως «υπηρεσία ηλεκτρονικών επικοινωνιών» κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο γ', της οδηγίας-πλαίσου.
- 39 Τέλος, το γεγονός ότι η Google εκμεταλλεύεται, επιπλέον, τα δικά της δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών στη Γερμανία δεν είναι τέτοιας φύσης ώστε να μπορεί να κλονίσει το ως άνω συμπέρασμα.
- 40 Πράγματι, αν κριθεί ότι η Google αποτελεί πάροχο υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ως εκμεταλλεύμενη τα δικά της δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών και υπόκειται, ως εκ τούτου, στην υποχρέωση υποβολής δήλωσης που προβλέπεται στο άρθρο 3, παράγραφοι 2 και 3, της οδηγίας 2002/20/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, για την αδειοδότηση δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία για την αδειοδότηση) (ΕΕ 2002, L 108, σ. 21), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2009/140, τούτο δεν συνεπάγεται ότι οι διαδικτυακές υπηρεσίες που παρέχει πρέπει επίσης να χαρακτηριστούν, στο σύνολό τους, ως τέτοιου είδους υπηρεσίες, ακόμη και εάν η παροχή τους δεν συνίσταται εν όλω ή κατά κύριο μέρος στη μεταφορά σημάτων.
- 41 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, στο πρώτο και στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 2, στοιχείο γ', της οδηγίας-πλαίσου έχει την έννοια ότι η παροχή διαδικτυακής υπηρεσίας ηλεκτρονικού ταχυδρομείου η οποία δεν περιλαμβάνει πρόσβαση στο διαδίκτυο, όπως η υπηρεσία Gmail που παρέχεται από την Google, δεν συνίσταται, εν όλω ή κατά κύριο μέρος, στη μεταφορά σημάτων στα δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών και επομένως δεν εμπίπτει στις «υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών» κατά την έννοια της διάταξης αυτής.

Επί του τρίτου ερωτήματος

- 42 Λαμβανομένης υπόψη της απαντήσεως που δόθηκε στο πρώτο και στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, παρέλκει η απάντηση στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 43 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τέταρτο τμήμα) αποφαινεται:

Το άρθρο 2, στοιχείο γ', της οδηγίας 2002/21/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, σχετικά με κοινό κανονιστικό πλαίσιο για δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγίας-πλαίσου), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2009/140/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2009, έχει την έννοια ότι η παροχή διαδικτυακής υπηρεσίας ηλεκτρονικού ταχυδρομείου η οποία δεν περιλαμβάνει πρόσβαση στο διαδίκτυο, όπως η υπηρεσία Gmail που παρέχεται από την Google LLC, δεν συνίσταται, εν όλω ή κατά κύριο μέρος, στη μεταφορά σημάτων στα δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών και, επομένως, δεν εμπίπτει στις «υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών» κατά την έννοια της διάταξης αυτής.

(υπογραφές)